

УДК 582.091/.099

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ПРИ ПРОВЕДЕННІ ОБРІЗКИ ПЛОДОВИХ ДЕРЕВ

Д. М. Кутуза

здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня, 4 курс,

спеціальність «Агрономія»,

навчально-науковий інститут агроєкології та землеустрою

Науковий керівник – к.с.-г.н., доцент О. С. Мороз

*Національний університет водного господарства та природокористування,
м. Рівне, Україна*

У статті узагальнено інформацію щодо основних принципів обрізки плодових дерев. Показані деякі засоби для обрізки. Описані сучасні методи та методики проведення обрізки плодових дерев. Акцентовано увагу на важливості дотримання правил при проведенні процедури обрізки плодових дерев та помилках, що допускаються при цьому.

Ключові слова: плодові дерева, зерняткові, обрізка, пагони, крона, центральний провідник.

The article summarizes information on the basic principles of pruning fruit trees. Some pruning tools are shown. Modern methods and techniques for pruning fruit trees are described. Attention is focused on the importance of following the rules when carrying out the pruning procedure for fruit trees and on the mistakes that are made during this process.

Keywords: fruit trees, pome trees, pruning, shoots, crown, central conductor.

Отримання високих врожаїв плодових дерев – бажана мрія кожного садовода. Зазвичай, вирішальний вплив на результативність плодових культур мають природно-кліматичні чинники: занадто холодні зими, несезонні заморозки, недостатня кількість тепла або вологи.

Але важливе місце у підвищенні продуктивності плодових культур відіграє комплекс організаційно-агрономічних заходів по догляду за насадженнями, який включає обрізку плодових дерев, підживлення, полив, своєчасний захист плодових культур від шкідників.

Метою статті є узагальнення сучасних методів обрізки плодових дерев та виокремлення основних правил їх здійснення.

Як правило, обрізку плодових дерев застосовують для:

- видалення хворої або пошкодженої порослі;
- досягнення балансу між вегетативним і репродуктивним ростом гілок, збільшення та посилення плодових гілок;
- омолодженню старих дерев;
- формування простору в саду, забезпечення достатнього освітлення для сприяння дозрівання плодів.

Час проведення обрізки плодових дерев має також важливе значення і залежить від породи дерев. Раніше вважалось, що в морози більше -5 градусів обрізку дерев робити не бажано, пояснюючи це тим, що частина гілки на зрізі може замерзнути та відмерти. В сучасних умовах фахівцями доведено, що обрізку можна проводити за температури до -12 градусів. Але слід пам'ятати, що не всі плодові дерева добре переносять обрізку в мороз. Персики, нектарини, деякі, переважно ранні, сорти абрикос та слив, екзотичні рослини (гранат, фінік, інжир та ін.) краще обрізати при температурі вище нуля в момент проведення

робіт, і не пізніше як за три дні до морозів. Якщо через декілька днів після обрізки чутливих дерев настане мороз – нічого страшного немає, рани встигнуть віддати зайву вологу і не змерзнуть. Щодо інших дерев їх можна сміливо обрізати в мороз до -12 (за деяких умов до -15), при сильніших морозах деревина втрачає свої фізичні властивості стає крихкою при роботі секатора та гілкоріза, рветься при різі пилкою утворюючи розтріпані волокна, такі різи висихають через розтріскування, важче загоюються, на них легше оселяються патогенні організми [4].

Робота з кроною плодового дерева триває упродовж усього його життєвого циклу. Як правило, перший раз обрізання проводиться при посадці, коли саджанці не мають ще бічних пагонів, обрізають на висоті 80–90 см від землі. У дворічних дерев обрізають і бічні гілки, зменшуючи їх до 2/3. Формування крони плодового дерева відбувається упродовж перших 4–5 років для створення міцного скелету. При цьому щороку необхідно видаляти сухі, пошкоджені та хворі гілки, а також пагони, що ростуть всередину крони та прикореневу паросль [1].

Зазвичай ріст плодового дерева по всій висоті його має різну інтенсивність. Ріст особливо у вертикальній частині дерева відбувається більш інтенсивно, хоча не має значний потенціал плодоношення. Те ж саме стосується і гілок, які ростуть нижче горизонталі. Достатньою силою росту та плодоношення відрізняються гілки, які розташовані горизонтально або трохи вище горизонталі. Саме зазначені рівні росту потрібно враховувати при проведенні обрізки дерев.

Розрізняють три основні типи зрізів: головні, проріджувальні та оновлювальні. Головний зріз (зріз на пень або відведення назад) передбачає видалення верхньої частини гілки до бічної гілки або бруньки. Таки зрізи стимулюють новий ріст пагонів безпосередньо під зрізом з нижньої сторони стовбура. До того ж нові пагони будуть мати міцне з'єднання з центральним провідником і більш горизонтальний кут нахилу, що в цілому сприятиме кращому плодоношенню дерева.

Проріджувальні зрізи проводять для видалення всього пагону або гілки аж до місця з'єднання з основною бічною гілкою. Їх як правило проводять для перенаправлення росту пагонів на наявні гілки. Таким чином, правильне формування крони плодового дерева дає можливість гілкам задати правильний напрямок зростання.

Оновлювальні зрізи застосовують у випадку, коли потрібно вибрати один з декількох пагонів, що з'явилися від зрізу. Такі зрізи також проводять, коли необхідно замінити плодову гілку через поганий кут нахилу або пошкодження і таким чином сформувати нову плодову деревину. При цьому слід дотримуватися правила, що бічні гілки не мають перевищувати половини діаметра центрального провідника.

Для дорослих яблунь рекомендується проводити середню обрізку, при якій на 1/3 вкорочують сильні гілки, на 2/3 – решту гілок, а чверть від загальної кількості пагонів вирізають на кільце. Також при обрізці дерев слід звертати увагу на пагони, що ростуть вгору під гострим кутом, від стовбура. Такого напрямку зростання гілок слід уникати та коригувати їх, оскільки такі пагони в подальшому даватимуть менше плодів і можуть зламатися під їх вагою.

Як правило, крони зерняткових рекомендується формувати у вигляді конуса або піраміди, для якої характерно наявність центрального провідника з горизонтальними гілками. Вважається, що така форма забезпечує добре проникнення сонячного світла, мінімізує непродуктивні зони в кроні, сприяє формуванню переважної більшості плодів низько на дереві, куди легше дістатися, що зручно при зборі врожаю.

Хоча сьогодні в промислових садах практикують формування крон зерняткових культур у вигляді веретена. Характерною ознакою такої крони є присутність центрального

провідника до 3 метрів, від якого відходять короткі, до 50 см, скелетні гілки з невеликими розгалуженнями вкриті плодухами, на яких формується врожай (рис. 2).

Кісточкові також формують чашею, коли від невеликого штамбу, на висоті 50–70 см відходять 4–6 скелетних гілок, які в міру їх старіння зрізають на заміщення для отримання постійного врожаю (рис. 1).

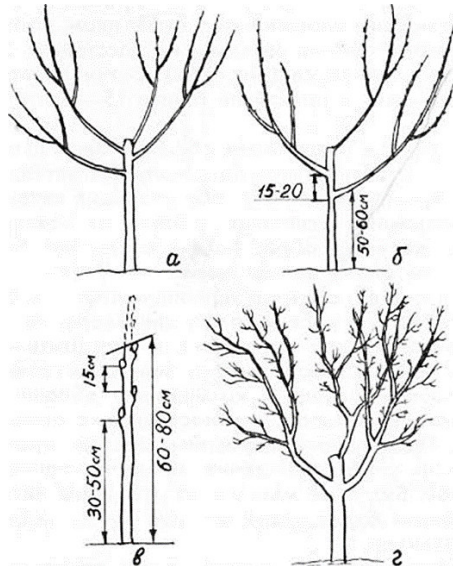

Рис. 1. Форма крони «Чаша»
а) абрикос, б) слива, в) персик,
г) нектарин, вишня, черешня

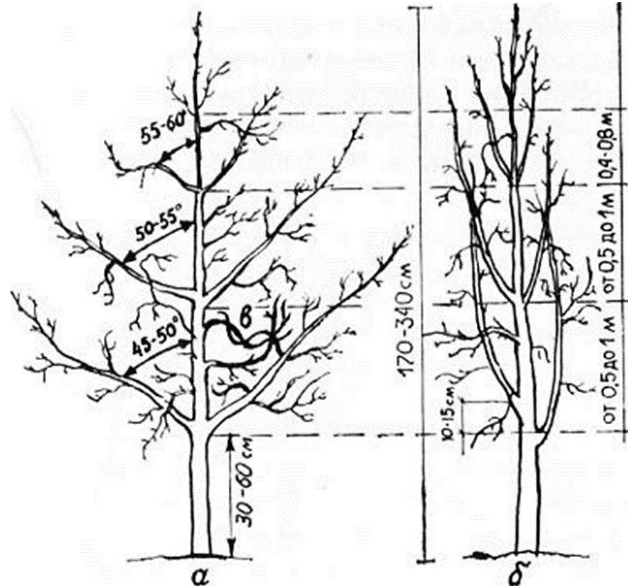

Рис. 2. Форма крони «Веретено»
Зерняткові (яблуна, груша, айва)

На прибудинкових ділянках зазвичай формують невисокі дерева, для зручної роботи з ними (проведення обприскування та обрізки, збору врожаю).

Рис. 3 Форма плоскої крони «Шайба»

Сучасні потреби та стилі ландшафтного дизайну формують нові підходи до утворення форм крони дерев, в останні роки сформувався новий стиль форми крони плодівих дерев, так звана «шайба» або плоска крона (рис. 3). Таке дерево являє собою штамп 170–190 см, над яким розташовується плодовий горизонт до 1 м шириною та 1,5 метра в радіусі в якому розміщені горизонтальні скелетні гілки довжиною до 120 см, на яких є молоді гілки та плодухи.

Переваги форми крони «Шайба»:

- доступність виконання робіт з плодовими насадженнями, (обприскування, обрізання, збір плодів);
- зручний догляд за газоном (штамп більше 170 см дозволяє легко ходити під деревом проводячи покіс та інші операції на газоні);
- відсутність необхідності в зайвому обладнанні (драбини, подовжені штанги для оприскувачів, висоторізи);
- плодовий горизонт повністю освітлюється сонцем, що знижує розвиток грибкових хвороб та покращує якість врожаю;
- красивий та незвичайний вигляд території навколо дому.

Правила та помилки при виконанні зрізів:

При виконанні зрізів однорічних пагонів слід пам'ятати такі основні правила:

- різати потрібно під кутом в 30–40 градусів до бруньки,
- зріз має бути на 3–5 мм вище бруньки,
- за допомогою відрізання частини гілки можна регулювати подальший ріст гілки обравши необхідну бруньку.

Рис. 4. Форми обрізки «на бруньку» та «на кільце»

Різати на зовнішню бруньку не завжди є правильним рішенням, оскільки перші одна або дві гілки від місця різі будуть рости під великим кутом, що є не бажаним, а лише друга чи третя брунька дасть горизонтальну гілку. Тому в деревах з великою силою росту потрібно залишати одну або дві бруньки над бажаною (рис. 4). Наступного року потрібно провести різ на перевід на горизонтальну гілку. Така операція дозволяє стримувати вертикальний ріст сильнорослих молодих дерев, та сформувати невисоку крону плодових [2].

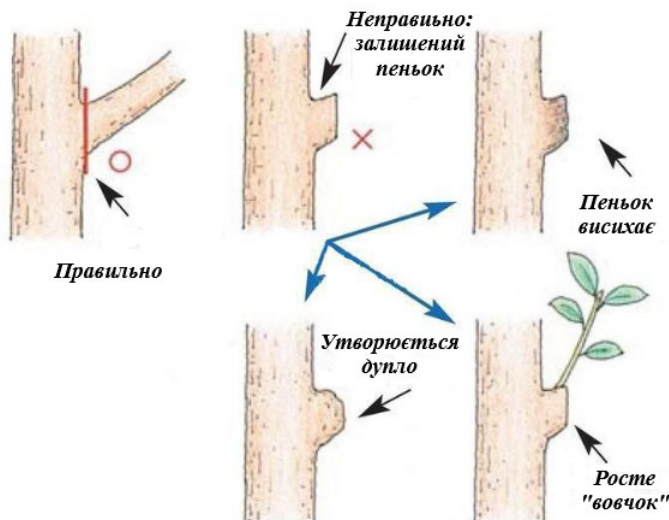

Рис. 5. Форми обрізування гілок на стовбурі

При різі на перевід слід відступати від розгалуження біля 3–5 мм. При зменшенні цієї відстані рана погано загоїться, погано відбуватиметься сокорух, це згодом призведе до всихання гілки (рис. 5). Навпаки при залишенні великої частини гілки, вона може перешкоджати росту нижній гілці, вросли в неї, що утворить рану, в якій накопичуватиметься зайва волога, а з часом гілка може переламатися в ослабленому місці.

При зрізанні великих гілок краще користуватись ручною пилюкою, ніж акумуляторною чи бензопилою. Тоді зріз буде гладеньким, без хвилястостей та рваних країв. Така рана краще та швидше заростатиме, на ній рідше розвиватимуться хвороби [3].

Рис. 6 Свіжі зрізи гілок: А – з утворенням плівки, Б – наслідки утворення плівки
В – Паста Potaben «Ci», Г – Садовий бальзам «Voks», Д – нанесення пасту Potaben «Ci»,
Е – нанесення бальзаму «Voks»

Зрізаючи гілки діаметром більше 3 см рекомендовано обробляти їх спеціальними замазками, щоб захистити їх від патогенів та простимулювати загоєння ран (рис. 6). Для оброблення зрізів не рекомендовано застосовувати: садовий вар, фарби, лаки, технічні мастила та олії (відпрацьоване мастило, літол, солідол).

При застосуванні на свіжі зрізи такі речовини утворюють щільну плівку котра не забезпечує рух зайвої вологи з місця зрізу, що спричиняє гниття гілки. Також ці речовини сповільнюють природне утворення камбію та затягування ран та деякі з них додатково мають в складі фунгіцид та стимулятори росту.

Таким чином, було узагальнено основні правила та прийоми проведення обрізки плодових дерев, особливості формування сучасних перспективних крон, які застосовують в інтенсивних насадженнях.

Дотримання прийомів обрізування дерев поряд з іншими арготехнічними прийомами, такими як підживлення та полив, є важливими засобами підвищення врожайності плодових дерев.

1. URL: <https://ua-vestnik.com/lifestyle/yak-zbilshiti-vrozhaj-yabluk-udvichi.html> (дата звернення: 10.03.2025).
2. Біологічні основи формування та обрізування плодових дерев і ягідних кущів / І. К. Омеляченко, В. М. Жук, О. А. Кішак, О. М. Ярещенко, В. А. Соболев ; за заг. ред. І. К. Омеляченка. К. : Аграр. наука, 2014. 256 с.
3. Правильне обрізання саду. Фруктові дерева, ягідні чагарники, виноград. Томас Недер ВКН-1185. 200 с.
4. Коли обрізати дерева. URL: <https://revolta.com.ua/domivka/yak-pravilno-obrizati-yabluni-i-grushi.html> (дата звернення: 10.03.2025).